

Ya İstiklal Ya Ölüm (Kongrelerle Milli Mücadele)

Ali Satan

İstanbul, Timaş Yayınları, 2020, 240 sayfa, ISBN: 978-605-083-434-5.

Halime İLERİ*

Yazar, 1985–1990 yılları arasında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümünde lisans eğitimini tamamlamıştır. 1992–1994 yılları arasında yüksek lisansını Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi alanında gerçekleştirmiştir. 1994–2001 yılları arasında ise doktora tezini aynı üniversitede, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Cumhuriyet Tarihi alanında tamamlamıştır. Şu an ise Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde, ana bilim dalı olan Türkiye Cumhuriyeti tarihi dersini vermektedir. Bilindiği üzere Prof. Dr. Ali Satan, Cumhuriyet dönemi siyasi ve sosyal tarihi branşında çalışmalar yapmıştır ve özellikle bu kitabında; literatüre “Kongreler Dönemi” olarak geçen, Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918) ile TBMM’nin açılışı (23 Nisan 1920) arasındaki on yedi aylık dönemi vurgulayarak detaylıca anlatmaktadır. Kitap, ön söz ve girişin ardından, Milli Mücadele döneminde yurdun dört bir tarafında yapılan kongreleri ve bu kongrelerdeki gelişmeleri ele almaktadır.

Milli Mücadele döneminin kitaplarda anlatılan, genel kabul gören tarihi 1919-1922 arasındadır; fakat tam olarak böyle olmamıştır. Osmanlı Devleti on on beş senelik bir savaşın içerisindeydi. Belirtilen 1919-22 dönemleri ise Millî Mücadele’nin son senelerine denk gelmiştir. Aslında Millî Mücadele, Balkan Harbi esnasında başlamıştı. Bu mücadelenin hepsi bir bütündür ve sebep-sonuç ilişkisiyle birbirine bağlıdır. 1912 Balkan Muharebesi sonrasında Osmanlı Devleti hezimetle uğrayıp birçok toprağını kaybetmişti. Sonrasında ise I. Dünya Muharebesi akabinde Osmanlı Devleti Mondros Mütarekesi’ni imzalamak zorunda bırakılmıştır. 30 Ekim 1918’de Mondros Ateşkes Antlaşması’nı

*Lisans Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Tarih Bölümü, İstanbul, halime.ileri@stu.fsm.edu.tr

imzalayan Osmanlı Devleti ittifak ya da daha doğrusu işgalci devletler karşısında savunmasız bir durumda kalmıştır. 1912-13 Balkan Harbi ardından Mondros Mütarekesi ve onun sıcaklığı sürerken Millî Mücadele dönemi başlamıştır, çünkü yine aynı dönemlerde İngilizler önce İstanbul'u işgal edip, sonra diğer Batılı devletler ülkenin dört bir yanına yayılmıştır. Bu olayların tümü birbirini takip etmektedir. Millî Mücadele teknik olarak I. Dünya Harbi'nin Osmanlı Devleti açısından devamı olarak görüldüğünde taşlar yerine oturacaktır. Ermenilere toprak vadeden İngilizler yüzünden Doğu Anadolu illerinde ilk kongreler gerçekleştirilmiştir. Devlet İstanbul'a yoğunlaştığı için analar ile dolu Anadolu kendisini müdafaa etmek zorunda kalmıştır. Kongrelerde biat edenlerin arasında "millet"¹ vardı ve millet kavramının içerisine hem Müslümanlar hem de Türk halkı girmektedir. Biat edenler sadece Müslümanlar değildi, gayrimüslimler de bu çembere dâhil olmuşlardır.

Bu eser Millî Mücadele'yi anma, hatırlama ve unutturmama gayreti ile yazılmıştır. Millî Mücadele'nin son safhasında meydana gelen şuralar ve yazarımızın ifadesi ile "kongreler" unutulmamalıdır. Kitabın asıl mesajı Türk milletinin zor zamanlarda da birlik içerisinde olduğunu göstermektir. Aynı zamanda bunu da kamuya paylaşmak amaçlanmıştır. Ali Satın bu birliğin içerisine giren asker, sivil, eşraf, esnaf, bürokrat ve din adamları gibi toplumun her kesiminin katılımı ile gerçekleşen kongreleri belgelemiştir. Kitap, klasik bir tarih kitabı anlatısında kaleme alınmamıştır. Aksine okura bir roman akıcılığında bir dille yepyeni bir araştırma tarzı ile sunulmuştur. Kitapta, Anadolu ve Rumeli'nin işgali, akabinde askerin ve halkın sadece cephedeki tutumu, sonrasında siyasilerin meşruiyetini hayata geçirmeleri, halk ile el ele birleşip ülkeyi müdafaa etmeleri ve yeniden bir düzen inşa etmeleri anlatılır. Ali Satın, belgelerin eşliğinde toplanan kongreleri detaylıca okuyucuyla paylaşmaktadır.

Doğuda Kars, Ardahan, Oltu illerinde kongreler düzenlenmiştir. Mondros Mütarekesi sonrası yapılan ilk kongre Kars İslam Şurası² olmuştur. Trakya'da da kongreler düzenlenmiştir, hatta bu illerden bir tanesi Yunanlıların işgalinde olan Edirne'dir. Erzurum Kongresine kadar Türkiye'de Batı Anadolu (Ege ve Akdeniz) dâhil 20 civarı kongre yapılmıştır. İzmir, Alaşehir, Balıkesir, Pozantı, Muğla ve Aydın/Nazilli gibi illerde savaşın meydana getirdiği psikolojik, ekonomik çöküntüler arasında hayatta kalma çabası mevcuttu. Ordunun yeniden hazırlanması istenilmiştir; fakat bu düşünce tereddütle karşılanmıştır. İşbu memleket insanı maddi ve manevi her şeyini ortaya koymuş durumdaydı ve artık iyice umudunu yitirmiş hâldeydi. Dolayısı ile umudunu yitirmiş olan kitleye umut ve gayret aşılamak, onları ikna etmek ve bu mücadeleye inanmaları sağlanmıştır. Bu başarılıca yavaş yavaş Yunan'a ve Batı'ya karşı birtakım zaferler elde edilince, millet bütün gücüyle millî hareketi destekler hâle gelmiştir.

Doğu sınırında olan Karadeniz'in Trabzon ilinde de şuralar Kazım Karabekir komutanlığında hayata geçirilmiştir. Özellikle Atatürk'ün katıldığı Erzurum Kongresi ve maddeleri tarihî açıdan oldukça önem arz etmektedir. Erzurum Kongresinde alınan kararlar şunlardır: Millî sınırlar içinde vatan bölünmez bir

¹ Anılan dönemde millî kelimesi "İslami" anlamına gelmektedir. Kelimeler de zamanla anlam kaymasına uğramaktadır. Millî demek dinî, İslami demektir çünkü millet denilince Müslümanlar anlaşılmaktadır. "İrk" kelimesi de aynı dönemde millet manasına gelmekteydi.

² 14 Kasım 1918.

bütündür, parçalanamaz, her türlü yabancı işgal ve müdahalesine karşı millet topyekûn kendisini savunacak ve direnecektir, vatani korumayı ve istiklali elde etmeyi İstanbul Hükûmeti sağlayamadığı takdirde bu gayeyi gerçekleştirmek için geçici bir hükûmet kurulacaktır.

Araştırma eseri olarak kabul edilen bu kitaba hoca, kendi tecrübe ve yorumlarını da eklemiştir. Ali Satan'ın olaylara bakış açısı bir tarihçi olarak olabildiğince objektif ele almıştır. Kongrelerin ehemmiyetini vurgulaması şahsına münhasır bir hassasiyettir. Yakın tarihimizde bu gibi eserleri inceleyen ve yeni eserleri mevcut veriler ile okura ve Türk milletine sunan tarihçilerin sayısı hocamız gibi akademisyenler sayesinde artmaktadır. Yeni tarihçi neslin yetiştirildiğine inanmaktayım ve bu belgelerle tarih metodoloji esaslarına uygun yazılan araştırma eserlerinin bilinçli bir şekilde okunması ve incelenmesi önem arz etmektedir.